
УДК 81'373.46

Наталія Краснопольська

м. Київ

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УНОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті проаналізовано типові порушення орфографічних, граматичних та лексичних норм, які зафіксовані у фаховій літературі з менеджменту та подано загальні рекомендації щодо унормування української термінології менеджменту.

Ключові слова: *термінологія менеджменту, орфографічні, граматичні та лексичні норми.*

Однією з актуальних проблем сучасного мовознавства є дослідження терміносистеми української мови. Увібравши все найкраще, створене українськими вченими попередніх епох, сучасна українська наукова термінологія є потужною лінгвістичною базою, здатною задовольнити потреби суспільства. Особливо гостро постає питання унормування термінологій новітніх сфер економічної галузі, серед яких виокремлюємо термінологію менеджменту.

І. Як засвідчує фактичний матеріал, найскладнішою проблемою унормування української термінології менеджменту є освоєння нових запозичень, пристосування їхніх фонетичної та словотвірної системи до особливостей звукового ладу та традицій словотворення, до норм української орфографії та графіки. Типовими у фаховій літературі з менеджменту є порушення орфографічних норм сучасної української літературної мови.

1. Нехтування правил правопису іншомовних слів, зокрема правила так званої «дев'ятки», призводить до неправильного написання термінів: *холдінг* (АМ: 53), *лізінг* (АМ: 26), *рентінг* (АМ: 43), *еквіфінальність* (ГРЕ:

© Н.Л. КРАСНОПОЛЬСЬКА, 2013

152), *еквайрінг, рінгі* (ГМ: 196), *фасадізм* (КС: 195), *дилінг* (ГРЕ: 139), *лодінг* (ЕЕ II: 210), *наблісіті* (АМ: 36), *маргинальність* (ГРЕ: 302), *фіксінг* (ГРЕ: 607), *флопінг* (ГРЕ: 611), *франшиза* (АМ: 45).

Згідно з чинним Українським правописом (§90, п. 5, в) в іншомовних словах після дев'яти літер (д, т, з, с, ц, ч, ш, ж, р) перед приголосними пишемо літеру **и**: *холдинг, лізинг, рентинг, еквіфінальність, еквайрінг, рінгі, фасадизм, дилінг, лодинг, набліситі, маргинальність, фіксинг, флопінг, франшиза*. Правило «дев'ятки», уведенне ще в «Українському правописі» 1928 р., посприяло наведенню ладу із вживанням **і** — **и** в іншомовних апелятивах [14: 65].

2. Ігнорування правила чинного правопису, відповідно до якого в загальних назвах іншомовного походження подвоєння приголосних не зберігаємо [19, §89, п.1], спричинило порушення написання таких термінів: *офферта* (АМ: 36), *аддендум* (ГРЕ: 15), *угода «оффсет»* (АМ: 52), *гудвіл* (СДМ: 8), *дзоббер* (ГРЕ: 138) замість *оферта, адендум, угода «офсет», гудвіл, дзобер*.

3. Орієнтація фахівців з менеджменту на російський спосіб передавання звука [h] з германських мов, тобто через звук [x], і одночасно нехтування потреби розмежування звуків [r] і [r̥] призводить до вживання так званих фонетичних варіантів *Готорн* — *Хоторн* / *Hawthorne*, *холдинг* — *голдінг* — *голдінг* / *holding*, *хайрінг* — *гайрінг* / *hiring*; *ноу-гау* — *ноу-хау* / *know how*. Нормативним вважаємо вживання термінів: *голдінг, Готорн, ноу-гау, гайрінг*.

4. Виникають проблеми з правописним оформленням запозичених слів, утворених додаванням іншомовного компонента **топ-**, який вказує на інтенсивний чи крайній вияв ознаки, високий рівень професійності. Вони є функційними аналогами таких уже словотвірно освоєних префіксів, як **супер-**, **гіпер-**, **екстра-**, **архі-** тощо. Усупереч сформованій в українському словотворі традиції писати префікси інтенсивності разом такі новотвори пишуть через дефіс: *топ-менеджер* (ОМ: 95; ВМ: 341) замість *топменеджер*, вживання якого і пропонуємо усталити в українській термінології менеджменту. Варто зазначити, що сучасні словники української мови [15: 248; 18: 884] фіксують написання слів з іншомовним компонентом **топ-** через дефіс.

5. Порушення правила написання складноскорочених слів, згідно з яким складноскорочені лексеми з першими частинами: **авіа-**, **авто-**, **макро-**, **мікро-**, **мото-**, **соціо-**, **турбо-** й под. пишуть разом. Наслідком цього нехтування стало написання терміна *турбо-менеджмент* (АМ: 52) замість *турбоменеджмент*.

6. Нерозв'язаною залишається проблема словотвірної адаптації запозичених складних іменників *прес-менеджер, фанд-менеджер, ко-менеджер, лідл-менеджер, мідл-менеджер, контент-менеджер, продакт-менеджер, івент-менеджер*. Найчастіше їх пишуть через дефіс, хоч вони не є в українській мові юкстапозитами, тобто складними іменниками, утвореними з двох самостійних іменників без сполучного голосного.

Водночас зафіксовано написання термінів окремо: *мідл менеджер, івент менеджер, реліз менеджер*. Обидва варіанти написання термінів порушують чинні правила правопису складних слів разом і через дефіс. Такі слова потрібно писати разом: ***пресменеджер, фандменеджер, коменеджер, лідлменеджер, мідлменеджер, івентменеджер, релізмменеджер, продактменеджер, контентменеджер***.

II. Нехтування правил граматики української мови авторами фахової літератури з менеджменту є одним із невирішених питань унормування досліджуваної термінології.

1. Активні дієприкметники, утворені від дієслівних основ за допомогою суфіксів ***-уч-(-юч-), -ач-(-яч-)***, є особливою проблемою морфології сучасної української мови. Їх характеризують як суто книжні витвори, стимульовані старою традицією [22: 30]. Активні дієприкметники в українській мові мають обмежене коло вживання, проте у фаховому мовленні менеджерів трапляються такі терміни: *спрямовуючий контроль, фільтруючий контроль, випереджаюче управління, активізуючі управлінські рішення, регулюючі управлінські рішення, постійно-діючий комітет* (АМ: 39), *рекомендуючі повноваження* (АМ: 43), *«мандруюча орхідея»* (СЙМ: 95), *керуюча система організації* (КМ: 233; КС: 76). На думку С. Караванського, «проблема дієприкметникових форм є каменем спотикання не лише в літературній мові, не розв'язана належно, вона впливає на якість української термінології» [10: 154]. Наявність таких дієприкметників у складі термінології менеджменту є свідченням недостатнього рівня внормування цієї термінології. Пристаючи до думки К.Г. Городенської, зазначимо, що в українській мові є власні ресурси для творення активних дієприкметників. Виконання певної активної дії, спрямованої на інший об'єкт, виражають віддієслівні прикметники із суфіксом ***-льн-***, який приєднується до основ дієслів недоконаного виду; здатність чого-небудь виконувати активну дію, спрямовану на щось, передають прикметники із суфіксом ***-івн-***, що приєднується до усічених дієслівних основ недоконаного виду [5: 13]. Відповідно нормативними лексемами пропонуємо усталити ***активізувальні управлінські рішення, регулювальні управлінські рішення, фільтрувальний контроль, випереджувальне управління; спрямівний контроль, «мандрівна орхідея», керівна система організації; рекомендаційні повноваження***.

2. Ігнорування специфічних особливостей у вживанні прийменників української мови спричиняє низку граматичних помилок: *організація по реалізації проекту, організація маркетингу по ринковому принципу, організація маркетингу по товарному виробництву* (АМ: 35) замість ***організація з реалізації проекту, організація маркетингу за ринковим принципом, організація маркетингу за товарним виробництвом, компенсація по принципу «кафетерію»*** (АМ: 23) замість *компенсація за принципом «кафетерію»*; *управління по цілях* (ВМ: 347) замість ***управління за цілями***; *контроль по змісту* (ВМ: 225) замість ***контроль за змістом***; *контроль по етапам* (ВМ: 226) замість ***контроль за етапами***.

III. 1. У фаховій літературі з менеджменту терміни *управління*, *керування*, *керівництво* та *менеджмент* функціонують як синоніми. Сучасні українські словники [1; 2; 17] фіксують дієслова **керувати** та **управляти** й відповідно похідні **керування**, **керівництво** та **управління**. Але з наведених визначень важко зрозуміти поняттєву різницю між цими словами, що призводить до плутанини термінів: *школа наукового керування* (ШМ: 682) і *школа наукового управління* (КМ: 241); *класична школа керування* (ШМ: 675) і *класична школа управління* (КМ: 237); *мистецтво керівництва (керування)* (СЙМ: 41) і *мистецтво управління* (ШМ: 677); *керівництво організацією* (ШМ: 675) та *управління організацією* (КМ: 240); *технологія управління* (ЕЕ III: 768) і *технологія керування* (ВШКСМ: 57); *об'єкт менеджменту* і *об'єкт управління* (СЙМ: 460); *стиль керівництва* (СЙМ: 462) і *стиль управління* (КС: 4).

Значимо, що слова *керувати* та *керування* є традиційними для української мови [21 II: 236], натомість *управляти* (у значенні *керувати*) та *управління* з'явилися порівняно нещодавно: словник Б. Грінченка [21 IV: 348] слово **управляти** пояснює тільки як «вставляти, вмонтувати, закінчувати роботу, навчати чого-небудь». Лексему **управління** цей словник, як і багато інших [6; 8; 2; 10], не фіксує. На думку Б. Рибцаря та Р. Рожанківського, термін *управління* належить до низки неправильно дібраних українських відповідників [20: 33]. Є. Козир та В. Моргунок зазначають, що іменник *управління* скальковано з російського іменника *управление*, а не утворено від українського дієслова *управляти*, оскільки згідно з правилами українського словотвору [19, §22, п. 5] суфікс **-інн(я)** мають іменники середнього роду, утворені від дієслів із голосним основи **и** та **і**. А іменники, утворені від дієслів із голосним основи **а (я)**, мають суфікс **-анн(я) та -янн(я)**. Отже, від дієслова *управляти* повинно було б утворитися *управляння* [11: 51-52]. С. Караванський називає форми *управляти* (у значенні *керувати*, *урядувати*) та *управління* (у значенні *керування*, *урядування*) сумнівними [9: 52]. На думку Р. Микульчика, термін *управління* доцільно замінити невиправдано забутою лексемою **управа**, оскільки термін *управління* суперечить правописним нормам української мови, має погану термінотворчу здатність і, крім того, багатозначний (може означати як дію у невизначеному стані, так і наслідок дії) [12: 242]. Пристаючи до думки М.Д. Гінзбурга про необхідність забезпечити однозначну відповідність терміна поняттю і недоцільність паралельного вживання термінів *керування* та *управління* [3: 261], рекомендуємо чітко розмежовувати терміни *управління*, *керування*, *керівництво*. Щоб уникнути плутанини, радимо в значенні «сукупність цілеспрямованих дій, що полягає в оцінюванні ситуації та стану об'єкта керування, вибиранні керівних дій та їх реалізації» вживати лише термін **керування** [9: 52]. У значенні «адміністративна установа або відділ якоїсь установи, організації, що керує певною галуззю господарської, наукової, військової діяльності» вживати термін **управління** [4: 306-307], так само, як ми вживаємо запозичені лексе-

ми **бюро, департамент** [3]. У значеннях: 1. «Спрямування діяльності людей, під проводом яких, на чолі з якими здійснюється діяльність певного колективу; 2. збірн. Керівний склад якоїсь установи, організації тощо» варто вживати лексему **керівництво** [4: 148]. Відповідно нормативними термінами менеджменту пропонуємо усталити **мистецтво керування** замість *мистецтво управління*; **школа наукового керування** замість *школа наукового управління*; **керування організацією** замість *управління організацією*; **технологія керування** замість *технологія управління*; **керування маркетингом** замість *управління маркетингом*; **матрична структура керування** замість *матрична структура управління*; **методи керування** замість *методи управління*; **інтенсифікація керування** замість *інтенсифікація управління*; **апарат керування** замість *апарат управління*; **адаптивне керування** замість *адаптивне управління*; **керування персоналом** замість *управління персоналом*; **керування за «слабкими» сигналами** замість *управління за «слабкими» сигналами*; **керування за цілями** замість *управління за цілями*; **керування за змінами** замість *управління за змінами*; **керування запасами** замість *управління запасами*; **керування якістю** замість *управління якістю*; **керування тотальною якістю** замість *управління тотальною якістю*; **керування конфліктами** замість *управління конфліктами*; **керування типу «виноградна лоза»** замість *управління типу «виноградна лоза»*; **цикл керування** замість *цикл управління*.

Поділяючи погляди М.Д. Гінзбурга [3] на чітко обмежене коло вживання лексеми **менеджмент** в українській термінології, зазначимо, що в англійській мові *менеджмент* має такі основні значення:

1) управління, завідування; 2) правління, адміністрація, дирекція; 3) уміння володіти (інструментом); уміння справлятися (з роботою); 4) дбайливе, чуйне ставлення (до людей); 5) хитрощі, викрут [13: 476].

Запозичаючи слова іншомовного походження, необхідно пам'ятати такі правила:

1) запозичаючи треба лише тоді, коли мова не має власного лексичного позначення для якогось поняття [16: 126; 9: 74];

2) запозичаючи, треба підпорядкувати іншомовні слова законам української мови [16: 125-126]. Зокрема, згідно з вимогами ДСТУ [7, п. Г. 9. 11] «не можна стандартизувати іншомовні іменники на позначення дії, що закінчуються на **-ція, -інг, -мент** та ін., які не даватимуть змоги розрізняти поняття дії і події (недоконаного та доконаного процесу) і тим руйнуватимуть структуру української мови. Такими іменниками можна позначати інші поняття: наслідки дії, об'єкти, суб'єкти тощо»;

3) значення запозиченого терміна, зазвичай, семантично вужче порівняно з мовою-джерелом [16: 66].

З огляду на вищезазначене, в українській мові недоцільно вживати запозичений термін **менеджмент** у таких значеннях: «сукупність безпосередніх дій на об'єкт керування», оскільки для цього є питомий український термін **керування**; «загальна назва керівної діяльності», оскільки для цього є питомий український термін **керівництво**; «сукупність

керівників певної установи», оскільки є питомий український термін **правління** та вже засвоєні терміни іншомовного походження **адміністрація, дирекція**.

Тому термін **менеджмент** доцільно запозичити тільки в тому його значенні, для якого українська мова не має питомого або вже засвоєного терміна (оскільки за відсутності ринкової економіки не було й відповідної галузі знань), а саме: «сукупність принципів, методів, засобів і форм організації та керування виробництвом і виробничим персоналом з метою підвищення ефективності».

Отже, термін **менеджмент** в українській мові доцільно вживати в значенні «галузь знань, яка допомагає здійснювати спрямовані на людей (об'єктів керування) функції керування, суб'єктами якого є люди (керівники різних рівнів). Можна зробити висновок, що менеджмент — це наука про соціальне, адміністративне керування [3].

2. Паралельне функціонування в нашій країні двох споріднених мов — української та російської в усіх сферах життя і побуту та погане знання рідної мови авторами фахової літератури з менеджменту призводить до порушення лексичної норми: *об'єм робіт* (АМ: 33), *об'єм управління* (АМ: 33), *об'єм повноважень* (АМ: 38) замість **обсяг робіт, обсяг управління, обсяг повноважень**; *задачі інспекції* (ГРЕ: 229), *задачі організації* замість **завдання інспекції, завдання організації**; *службова переписка* (СДМ: 28) замість **службове листування**; *побічні фактори оточуючого середовища* (АМ: 38) замість **побічні чинники довкілля**; *прийняття заходів* (ГРЕ: 229) замість **вживання заходів**; *міри організаційного розвитку* (КМ: 234) замість **заходи організаційного розвитку**; *попередній контроль в області людських ресурсів* (ВМ: 226) замість **попередній контроль у сфері людських ресурсів**.

Отже, вироблені загальні рекомендації щодо унормування сучасної української термінології менеджменту можуть слугувати орієнтиром коректного використання окремих термінів у щоденній практиці фахового спілкування.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- АМ — Азбука менеджменту: Словник / І. Мальченко, М. Самокиш, О. Ковтун. — [Б. м.] : [Б. в.], 1993. — 68 с.
- ВМ — *Вечеров В.Т., Міщенко А.П., Котуранова Т.В.* Основи менеджменту. — Дніпропетровськ: «Свидлер А.Л.», 2012. — 352 с.
- ВШКСМ — *Василенко В.О., Шостка В.І., Клейменов О.М.* Ситуаційний менеджмент. — К.: Центр навч. л-ри, 2005. — 372 с.
- ГМ — *Гіряк О.М., Лазановський П.П.* Менеджмент: теор. основи і практ. навч. посіб. — К.: Магнолія плюс; Львів: Новий світ, 2000. — 336 с.
- ГРЕ — Генеза ринкової економіки / За наук. ред. Г.І. Башнянина і В.С. Іфтемичука. — Львів: Магнолія плюс, 2004. — 688 с.
- ЕЕ — Економічна енциклопедія. У 3 т. / Ред.кол. С.В. Мочерний та ін. — К.: Вид. центр «Академія», 2000.
- КМ — *Крамаренко В.І.* Менеджмент: Навч. посіб. — К.: ЦУЛ, 2000. — 248 с.
- КС — *Колесніков Г.О.* Словник із менеджменту та маркетингу: Довідкове видання; Навч. посіб. — Луцьк: ВІЕМ, 2010. — 212 с.

- ОМ — *Окорський В.П.* Основи менеджменту: Навч. посіб. — Рівне : НУВГП, 2009. — 400 с.
- СДМ — Словник-довідник менеджера по управлінню конкурентоспроможністю. — К.: КНЕУ, 1999. — 60 с.
- СЙМ — *Стадник В.В., Йохна М.А.* Менеджмент: Посіб. — К.: Академвидав, 2003. — 464 с.
- УРАНС — Українсько-російсько-англійсько-німецький тлумачний та перекладний словник термінів ринкової економіки / Уклад.: А.С. Д'яков та ін., під ред. Т.Р. Кияка. — К.: Обереги, 2001. — 621с.
- ШМ — *Шегда А.В.* Менеджмент: підручник. — К.: Знання, 2004. — 687 с.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. — 1440 с.
2. *Войналович О., Моргунок В.* Словник наукової та технічної мови. — К.: Вирій, 1997. — 256 с.
3. *Гінзбург М.Д.* Термінологічні поради. Запитання: Що таке «керування якістю», «управління якістю» та «менеджмент якістю»? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://msu.kharkov.ua/tc/cons/managm.html>
4. *Головацук С.І.* Словник-довідник з українського літературного слововживання. — К.: Рідна мова, 2000. — 351 с.
5. *Городенська К.Г.* Проблема словотвірної ідентичності в українській термінології // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. — К., 1998. — С. 10-13.
6. *Дубровський В.* Українсько-російський словник. — К.: Вид-во «Час», 1909. — 319 с.
7. ДСТУ 3966-2000. Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять, п. Г.9.11.
8. *Іваницький С., Шумлянський Ф.* Російсько-український словник. — К., 1918. — 526 с.
9. *Караванський С.* Пошук українського слова, або боротьба за національне «я». — К.: Вид. центр «Академія», 2001. — 240 с.
10. *Караванський С.* Російсько-український словник складної лексики. — К.: Академія, 1998. — 709 с.
11. *Козир Є., Моргунок В.* Проблеми назовництва щодо процесу та наслідку процесу // Вісник: Проблеми української термінології. Матеріали 6-ї міжнародної наукової конференції. — Львів: Вид-во ДУ «Львівська політехніка», 2000, — № 402. — С. 50-54.
12. *Микульчик Р.* Щодо вживання термінів «керування» та «управління» // Вісник: Проблеми української термінології. — Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2002. — № 453. — С. 241-243.
13. *Мюллер В.К.* Новый англо-русский словарь: Ок. 200 000 слов и словосочетаний. — 12-е изд., стереотип. — М.: Рус. яз. — Медиа, 2005. — 945 с.
14. *Німчук В.В.* Проблеми українського правопису ХХ — початку ХХІ ст. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський держ. пед. ун-т, 2002. — 116 с.
15. Нові слова та значення : словник / Ін-т укр. мови НАН України; уклали: Л.В. Туровська, Л.М. Василькова. — К.: Довіра, 2008. — 271 с.
16. *Пономарів О.* Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посіб. — К.: Либідь, 1999. — 240 с.
17. Російсько-український словник / За ред. В.В. Жайворонка. — К.: Абрис, 2002. — 1424 с.
18. Український орфографічний словник : понад 175 000 слів / В.В.Чумак та ін. (уклад.); В.Г. Складенко (голова ред. кол.); НАН України. Укр. мовно-інформац. фонд, Ін-тут мов-ва ім. О.О. Потебні. — Вид. 9-те, перероб. і допов. — К.: Довіра, 2009. — 1011 с. — (Серія «Словники України»)
19. Український правопис / Ін-т мов-ва ім. О.О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. — К.: Наук. думка, 2008. — 288 с.
20. *Рицар Б., Рожанківський Р.* Порівняльний аналіз термінів з нормативних документів і словників // Вісник: Проблеми української термінології. — Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2000. — № 402. — С. 31-39.

21. Словарь української мови : В 4-х т. / ред. Б. Грінченко. — К. : Наук. думка, 1996.
22. Шило Н.І. Структурні типи українських технічних термінів (на матеріалі лісової та деревообробної термінології // Питання словотвору. — К., 1979. — С. 28–42.

Статтю отримано 14.11.2013

Nataliya Krasnopolska

Kyiv

GENERAL RECOMMENDATIONS FOR NORMALIZATION OF THE UKRAINIAN MANAGEMENT TERMINOLOGY

The article analyzes the typical violations of spelling, grammatical and lexical norms, enshrined in professional management literature, and presents general recommendations for normalization of the Ukrainian management terminology.

Keywords: terminology of management, spelling rules, grammatical rules, lexical rules.

Мовна мозаїка

У ЧЕРГУ СТАВАЙТЕ, АЛЕ У СВОЮ ЧЕРГУ НЕ ВЖИВАЙТЕ

Поширеною стала стійка словосполучка у *свою чергу*, яку використовують там, де не йдеться ні про яку чергу, напр.: *Німеччина у свою чергу неодноразово заявляла, що готова прийняти Тимошенко на лікування* (Український тижень, 7.09.2013); *У свою чергу старший економіст Світового банку... зазначив, що роль приватного сектора в Україні потрібно посилити* (Новини УНІАН, 14.01.2014); *31 січня 2013 року міністр закордонних справ України Леонід Кожара повідомив журналістам, що передав формальний запит про сприяння ЄС у звільненні журналістки... ЄС у свою чергу вже пообіцяв підключитися до врегулювання цієї ситуації. У свою чергу МЗС спростував інформацію про те, що переговори щодо звільнення викраденої українки не ведуть* (Дзеркало тижня, 31.12.2013); *Прокурор області... у свою чергу, попросив депутатів стримувати громадськість від незаконних дій* (День, 24.01.2014). Цю стійку словосполучку вживали в різних стилях української літературної мови і раніше, причому іноді навіть виділяли комою (комами з обох боків) як вставну, пор.: *Наші діти у свою чергу додають до здобутого від нас скарбу мови своїх вимовів того, що їм за свого життя довелося навчитися, передумати, пережити* (Панас Мирний); *Молодий пасажир тепер у свою чергу оглянув старого* (П. Панч); *...роль базового...виконує семантичний критерій, що зумовлює граматичну спеціалізацію слова в реченні або словосполученні; синтаксичний критерій, у свою чергу, є базовим для морфологічного критерію* (І. Вихованець). Проти використання словосполучки у *свою чергу* виступали українські мовознавці ще на початку ХХ ст., бо вважали її буквальною перекладом російської словосполучки *в свою очередь*. Значення відповідності, подібності, яке вона виражає, українською мовою можна передати різними засобами, одні з яких (**так само, також, подібно до кого-, чого-небудь, зі свого боку, у відповідь, як і інші**) переважають у книжному вжитку (пор. заміну ними у *свою чергу* в поданих на початку реченнях: *Німеччина також (так само) неодноразово заявляла...; Старший економіст Світового банку... також зазначив...; 31 січня 2013 року міністр закордонних справ України Леонід Кожара повідомив журналістам, що передав формальний запит про сприяння ЄС у звільненні журналістки... У відповідь на це ЄС пообіцяв приєднатися до врегулювання цієї ситуації...; Зі свого боку МЗС спростував інформацію...; Прокурор області... також попросив депутатів стримувати громадськість від незаконних дій*), а інші (**і (й) собі, і сам** та ін.) — у розмовному та художньому (напр.: *Розсердився старий, гримнув дверима, пішов. А Карпо й собі надувся, мов індик* (М. Коцюбинський).

Отже, у *свою чергу* ставайте в магазині, до каси на вокзалі тощо. Коли ж йдеться про дію, яку виконують у відповідь на попередню дію когось іншого, після чийсь дії, то для книжного вживання природні сполучки **так само, також, подібно до кого-, чого-небудь, зі свого боку, у відповідь, як і інші**, а для розмовного та художнього — сполучки **і(й) собі, і сам**.

Катерина Городенська